



**“Gönül gözü aç olan insanın dünya gözü asla doymaz. Kutsalı olmayan, kutsala tutunmayan bir insan, her şeye sahip olmak uğruna bütün değerlerin ipliğini pazara çıkarır. Yaşadığımız modern zamanlarda olduğu gibi.”**

**İlim ve Hayat**

Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ



## Aile Hayatı ve Manevî Eğitim

### Hidâyetle Tanışan Bir Aile

1926 yılının sonbaharı. Olay, Berlin’de geçiyor. Ünlü Batılı mütefekkir Muhammed Esed ve ailesinin İslâm’a dönüş öyküsü.. Esed, birgün Berlin metrosunda seyahat ederken refah toplumu olmalarına rağmen insanların yüzlerinin sanki gizli bir acıyla kasılı olduğunu görür. İnsanların yüzlerinde cehennemî bir çizgi vardır. Duyduğu sarsıntıyı yanında bulunan eşi Elsa’ya açar. Elsa, evet der, bu insanlar, *“bir cehennem azabı çekiyorlar sanki.. Acaba kendileri bunun farkındalar mıdır?”* diye kocasını tasdik eder. Yön haritalarını kaybetmiş insanların içindeki huzursuzluk, yüzlerine vurmuştur. Esed bu acıları ve ıstırapları insanların amaçsız, nihilist, inançsız ve fasılasız sadece refah peşinde, güdülerini doyurma peşinde koştuklarına bağlar. Çünkü kanaat en büyük hazinedir. Gönül gözü aç olan insanın dünya gözü asla doymaz. Kutsalı olmayan, kutsala tutunmayan bir insan, her şeye sahip olmak uğruna bütün değerlerin ipliğini pazara çıkarır. Yaşadığımız modern zamanlarda olduğu gibi.

Esed ve ailesi eve döndüklerinde masada açık kalmış Mushaf’ı görürler. Esed, bizzat kapatıp kaldırmak için Mushaf’a uzandığında gözleri *Tekâsür Sûresi*’ne ilişir. Birden bu surenin o gün metroda yaşadıklarının tam bir yankısı ve yorumu olduğunu hisseder. Çünkü *tekâsür*; insanın daha çok konfor, daha fazla maddi servet, insanlar veya tabiat üzerinde daha güçlü otorite ve kesintisiz bir teknolojik ilerleme için çırpınma saplantısını ifade eder. Bu çabaların, başka her şeyi dışla-

yan bir şekilde aşırı bir tutkuyla sürdürülmesi, insanı her türlü ruhi kavrayıştan ve dolayısıyla tamamıyla *manevi/ahlaki* değerler üstüne kurulmuş herhangi bir sınırlama ve kısıtlamayı kabullenmekten alıkoyar. Sonuçta yalnız bireyler değil, bütün bir toplum iç tutarlılığını ve dengesini, dahası her türlü mutluluk şansını yavaş yavaş yitirir. Artık toplum bir denge firarisi yaşamaya başlar. Öyleyse, Tekâsür Sûresi'nin muhtevasında neler vardır? Esed'e bu surenin muhtevası şu düşünceleri terennüm ettirir:

“Bütün çağlarda insanlar tamahı, açgözlülüğü tanıdırlardı: Ama tamah ve açgözlülük başka hiçbir çağda bugün olduğu kadar ciğer sökücü bir hırs halinde kendini açığa vurmamıştır.

İnsanların boyunlarına binmiş; kamçısını tam yüreklerinin başına indiriyor, İfrit, uzaklarda alayla göz kırpan yalancı hedeflere doğru dehliyor onları. Ne kadar hikmetli olursa olsun bir insan, yirminci yüzyıla özgü bu acılı koşuyu kendiliğinden bilemez. Böylesine hâkim bir perdeden, böylesine apaçık bir üslupla dile getiremezdi. Hayır, Kur'an'da konuşan Hz. Muhammed'in sesinden daha güçlü, daha yüksek bir sesteki ve bütün zamanları aşarak ulaşıyordu yirminci yüzyıl insanın kulağına.”

Esed ve ailesini çarpmıştı, aşkınlıktan kopmuş birey ve toplumun düşüşünün Kur'an'da canlı bir şekilde tasvir edilmesi. Evet o Kur'an geçmişte Mekke müşriklerinin ya da günümüz müsteşriklerinin iddia ettiği gibi

Muhammed'in uydurması değildi. O, serapa Allah kelamıydı. Artık Esed ve eşi Elsa, Müslüman olmağa karar vermişlerdi. Çünkü aile kavramının da kutsalla yakın bir ilişkisi vardı. Birbirine yabancı iki insan evlilik akdini yerine getirmek için adım attıklarında Allah onların gönül dünyalarına sevgi, rahmet, merhamet ve iyilik tohumları atıyordu. Özü kutsalla ilişkilendirilmiş bu duygular birbirine yabancı iki insanın huzur sağlamasını perçinliyordu. Bu Allah'ın varlığının bir göstergesiydi. Böyle bir birliktelik, salt maddi haz ya da çıkar ilişkisine ayarlı biyolojik bir birliktelik değildi. Bunun adı, ciddi manada temelleri üretici sevgi, sadakat ve merhamet duygularıyla atılan ve meşrû dayanaklar üzerinde yükselen





huzurlu bir aile binâsının inşâ edilmesiydi. Böyle bir dünyada ibadet; bir müslümanın meşru bir çerçevede Allah'ın rızasını kazanmak adına yaptığı her türlü davranışın adıydı. Elbette aile düzeni de bu kapsamın alanına girmektedir. Tarih boyunca aileye yönelik saldırılar olmasına rağmen aile hayatımızda çok şükür büyük ölçekte çöküşün ve çürümenin olmayışını işte bu sırda aramak gerekmektedir.

M. Esed, İslâm'la aydınlanınca, 19 yaşında gördüğü bir rüyayı hatırlar. O, birgün Berlin'de yine metroda yolculuk yapıyordu rüyasında. İçinde bulunduğu bir metro treninin

yeraltından çıktıkdan sonra saplandığı sonsuz ufuklu bir bataklıkta, az ötede çökmüş duran ve kendisini beklediğini hissettiği, yüzü örtülü kısa kollu harmanili binicisi olan bir devenin terki-sine binerek, saat, gün, ay, kısaca zaman kavramını yitirecek kadar uzun bir yolculuk sonunda, yakmayan fakat kör edici parlaklıktaki bir beyaz ışığa vardığını görmüş ve tasvir edilmez bir ahenkteki sesin: *"Burası, Batı'nın en uç şehri"* dediğini işiti-mişti. Yıllar sonra, rüyasındaki binicinin Hz. Peygamber, ışığın kavuştuğu iman, işittiği sözlerin ise, Batı'daki hayatının sona ereceğinin habercisi olduğu yorumuyla karşılaşacaktı.

M. Esed ve eşinin anlam arayışı, İslâm'la noktalanmıştı. Onlar artık kendilerini güvende hissettikleri bir dünyada bulmuşlardı. Çünkü iman, kişinin kendisini güvende hissetmesi olayıdır. Acaba rüyasında kendisine *"burası, Batı'nın en uç şehri"* diyen Hz. Peygamber'in örnek ve kendisini güvende hissettiği aile hayatı nasıldır? O mutlu aile hayatını, günümüzün modern aile yapılarına taşımak ve yeniden üretmek mümkün müdür? O'nun mutluluk yuvası, bizim dünyamızda da tekrarlanabilir mi? Şimdi de bu sorulara cevap arayalım. Efendimizin hayat çizgilerinde kendi hayatımızı izleyelim. Aile kavramının anlamını yitirdiği, yerini birlikte yaşama bırakmaya başladığı bir çağda, yıkıma uğramadan yere düşmek üzere olan bir adamın sendeleyerek tekrar ayaklarının üzerine doğrulduğu gibi, kutsal ilişkili meşrû dayanakları olan aile yapımızı yangınlardan kurtaralım.

### **Mutlu Aile Hayatının Manevî Temelleri**

Aile hayatı; sevgi, sadakat, hak, fedakârlık ve adalet gibi değerler üzerine kurulmalıdır. Sevgi, biyolojik yönelimin de ötesinde bir anlam taşır. Kişinin sevdiği varlığa olumlu ve şuur- urlu yönde katkıda bulunması anlamını içerir. Biz Efendimizin aile hayatını; sevgi, sadakat, özveride bulunma ve adalet gibi değerler üzerine inşa ettiğini görüyoruz. Hiç şüphesiz bu kavramlar aile hayatında anlam bulmalıdır. Aile, çocuğa ilk eğiti-

min verildiği yerdir. Çünkü aile, okul öncesi eğitimin verildiği bir kurumdur. Ailede her söylenen sözcük, çocuğun kişiliğine konan bir tuğla gibidir. Çocuğun ilk öğretmenleri; anne ve babasıdır. İşte, yukarıda M. Esed'in hayatın anlamını yitirmiş bir toplumun ruhunun fotoğrafını çektiği gibi, çocuklarımızın onlara benzemesini istemiyorsak, şimdiden önlem almalı ve en az yüzelli metre karelik toprak parçasına sahip olduğumuz evlerimizi sıcak ve huzurlu bir okul haline dönüştürmeliyiz. Ben inanıyorum ki yaşadığımız dünyada *Allah'a karşı sadece yapmadıklarımızdan değil, yapma imkânımız olduğu halde yapamadıklarımızın da hesabını vereceğiz*. Bu noktada, lafoloji Müslümanlığının çok olduğu ama temsil Müslümanlığının az olduğu bir dünyada, mazbut aile yaşamı örneğiyle çevremizdeki insanlara da mutluluğun adresini gösterebiliriz.

Acaba Efendimizin aile hayatı nasıldı? Şemâil-i Şerîf, Şifâ-ı Şerîf ve Siyer-i Nebî gibi kitaplarından öğrendiğimize göre, O'nun hayatı son derece düzenliydi. Biz İslâm'ın nezaket ve disiplin dini olduğunu O'ndan öğreniyoruz. Hz. Peygamber, eşlerine karşı saygı gösterir, haklarını korurdu. Örneğin, geceleyin ibadet etmek istediği zaman bile, eşinden izin alma inceliğini gösterirdi. Elbette, her ailede bazı tatsızlıklar yaşanabilir. İnsan, unutmak ve hatadan mürekkep bir varlıktır. Önemli olan, tatsızlıklar meydana gel-

di diye, çözüm yolunu aile içi şiddet kullanmada, mahkeme-ye başvurmada ya da talak-ı selâsede görmemek gerekir. Aziz İslâm Peygamberi, aile içi tatsızlıklar meydana geldiği zaman; anlayışla karşılar, uyarılarını incitmeden, kırmadan, dökmeden yapardı. Sorunların, taraflar arasında uygarca ve gönül hoşluğu ile çözümüne katkı sağlardı.

Cünümüzde, şefkat, merhamet gibi değerler aile yapılarımızdan uçmak üzere. Eğer çocuklarımız ailede sevgi, yardımlaşma ve merhamet gibi değerleri pratik anlamda yaşamazlarsa, bu değerleri yabancı olduğu sokakta ve dış dünyada ararlar. Onların masumiyetinden bir takım zararlı kişi ve organizeli suç örgütleri istifade etmeye kalkabilir. Böyle durumlara karşılaşmamak için Efendimizin yaptığı gibi yapalım. Ailede her biri bir gonca olan çocuklarımıza şefkatli ve merhametli davranmayı esirgemeyelim. Anne ve babalar olarak çocuklarımızı öpelim, okşayalım, onlara, yürekten sevdiğimizi hissettirelim. Bilinçaltılarında sevgisizliği büyültmeyelim. Eğer bugün, kızlarımız yaşlı erkeklere ilgi duyuyorsa, eğer genç erkeklerimiz kendisinden yaşlı bayanlara ilgi duyuyorsa, bu anne ve babaların zamanında çocuklarından sevgi ve yakınlığı esirgemelerinin kaçınılmaz bir sonucudur. Her şey zamanında güzeldir. Eğer çocuklarımızı zamanında anne-baba sevgisiyle yetiştirmiş olsaydık, onlar yetişkinliğe adım

attıkları dönemlerde hayatı mutlulukla paylaşacak kendilerine yaşıt eşler arayacakları yerde, tatmin olmamış duygularını tatmin adına kendilerine denk olmayan sığınacak limanlar aramayacaklardı. Unutmayalım, günümüzde sokakta ne olduğu belirsiz yanlış işler peşinde olan karanlık kişi ve örgütler, şefkat ve merhamet ahlakından mahrum olarak yetiştirilmiş çocuklarımızı yapmacık sevgi ve merhamet gösterileriyle tuzaklarına daha kolay düşürmektedirler. Onun için Peygamberimiz, çocuklarına ve torunlarına karşı oldukça merhametli davranırdı. Asla onları ihmal etmez; dışarıdan geldiği zaman güler yüzle eşinin ve çocuklarının hal-hatırlarını sorardı; sorunları varsa onları paylaşırdı. O, çocuklarla konuşurken, sanki bir yetişkinle konuşuyormuş gibi konuşarak, onlara değer verirdi. Onun tutumu, bütün çocuklara yönelikti. *"Benim birçok çocuğum var, hiçbirini öpmedim"* diyen bir sahabeye, Efendimiz, "yüreğinde merhametin olmadığını, dolayısıyla yüreğine sevgiyi koymasını gerektiğini" tavsiye etmiştir. Ancak çocuklarımızı böyle bir davranışla aileye ve değerlerimize bağlayabiliriz.

Aile okulunda neler yapabiliriz? Hiç olmazsa önu tatile denk düşen haftanın bir akşamını 'çay saati' olarak düzenleyebiliriz. O, akşam ailede televizyon, bilgisayar gibi her şey susturulmalıdır. O gün hem çocuklarımızın ilgi, alakalarını çekecek, düzenleyeceğimiz mini progra-

ma aktif katılımlarını sağlayacak boyutta hem mideye ve hem de gönle yönelik ziyafetler düzenlenmelidir. Bu esnada hiç olmazsa, şeker tadında çocuklarımızın kavrayabileceği bir üslup ve dilde kitaplar okuyabiliriz. Örneğin, diyelim ki *Mevlânâ'dan Öyküler* diye bir kitaptan yüksek sesle okuduğumuz bir öykü aile içinde paylaşılmalı, böylece çocuklarımıza yanlış ve doğrular kavratılır, neticede değerlerimiz aktarılır. Onların milli ve manevî değerlerden kopmamasına, tarih şuuruyla yetişmelerine yardımcı olduğumuz gibi, kendi değerlerine de yabancılaşmamalarına katkıda bulunmuş oluruz. Elbette salt okumak yeterli değildir. Özellikle aile ortamında anne ve babalar kendi aralarında iyi tutum ve güzel davranışlarıyla çocuklarına örnek olmalıdırlar. Kendilerinin yapmadıkları bir güzelliği çocuklarından beklemeleri doğru değildir. Yine anne-babalar mümkün olduğu kadar ailede yüzlerinden gülücükler eksik olmamalıdır. Yürekten mutlu bir tablo çizilmelidir. Peygamberimiz de böyle yapardı. Evinde daima güler yüzlü idi. Sahabeden Abdullah b. Haris: *"Ben Peygamberimizden daha çok tebessüm eden bir kişi görmedim"* diyor. Demek ki O, sadece ailede değil, her tarafta böyle idi. Şâirler O'nu şöyle tasvir ediyordu: *Bir ney ahengi taşır ellerin/Boşaltır ufkuma parmaklarından/Bir bahar muştusu güler/Güneşler devreden yanaklarından.* O, her kim olursa olsun, kırıcı söz

söylemez, hiçbir kimseyi rencide etmezdi. O daima yumuşak huylu ve anlayışlı idi. O, yerine göre eşlerine danışır, zaman zaman takdir eder, teşekkür eder, özellikle aile işlerinde eşlerine yardım ederdi. Bu sebeple eşler hanımlarını bir hizmetçi gibi görmemelidirler. Yerine göre Efendimiz, kendi işlerini kendisi yapardı. Elbisesini kendisi yıkar, yırtık ve söküklerini kendisi dikerdi. Hatta yerine göre ayak-kabalarını tamir eder, koyunlarını sağır, onların yemlerini verir, evi süpürür, ekmek yapımında eşlerine yardım ederdi. Hiç kuşkusuz aile ortamı kolektif bir dayanışmayı gerektirir. Aile hayatında birbirlerine yardım eden eş ve çocuklar arasında mutlu bir hava solunur.

Aile ortamı, çocukların ilk eğitim aldıkları bir okul hüviyetindedir. Medeniyet ve kültürümüzün tarihi sürekliliğini sağlamak noktasında değerlerimiz yeni nesillere bu ocakta aktarılır. Bu ocakta sağlam atılan temeller, sağlam şahsiyetlerin ve aile yapılarının gelişim ve devamlılığına hizmet eder. Aslında hiçbir insan çatık kaşlı, hiç gülümsemeyen ve tebessüm etmekten çekinen kimseleri sevmez. Bu açıdan, yüzlerinde tebessüm eksik olmayan bir toplum yapısı inşa etmek istiyorsak, aile okullarında çocuklarımıza yerine göre öğretici ve geliştirici mizah ve şakalara da yer vermemiz gerekiyor. Çünkü mizah, yerli yerinde yapıldığı takdirde; zihinleri yeniler, insanda dinlenme arzusunu artırır, sıkıcılığı ve

monotonluğu giderir. Yapılan ortamlara neşe ve sevinç getirir. İyi iletişim kurmaya yol açmakla kalmaz, insanın hem kendisiyle ve hem de toplumuyla barışık olmasını sağlar. İşte iyi bir eğitimci olan Hz. Muhammed (s.a.v.), çevresindeki insanların gönüllerini almak ve onların sevgilerini kazanmak adına öğretici mizah örneklerine başvururdu. Böylece insanlar gülerken, düşünmesini de bilirlerdi. Neredeyse gülmeyi unutan bir toplum haline geldik. Yüreklirimiz acılarla geriliyor. Elbette bunun bazı sebepleri var. Kendi mutluluklarını başkalarının mutsuzluğu üzerine bina etmek amacıyla koşmak, insanca bir davranış değildir.

Sonuç olarak söylemek gerekirse, Türkçemizde hayata olumlu bakmayı tasvir eden hoş bir deyim vardır: *"Güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen hayatından manevî zevk alır."* Hayatımızda pek çok şey, hayata bakış açımızla ilgilidir. Aile hayatımızda çocuklarımızın mutlu, kendine güvenen, yarınından emin sağlam kişilikli nesiller olarak yetişmelerini istiyorsak, onlara hayata olumlu ve güzel bakmanın abc'sini aile okulunda kazandırabiliriz. M. Esed'in işaret ettiği gibi ancak hayatı bir bütünlük içerisinde yaşayan nesiller, yaşamdan manevî haz almasını bileceklerdir.